

VICTORIA BUȘMACHIU

Institutul de Filologie
(Chișinău)**MOTIVAREA UNOR CUVINTE
ÎN TERMINOLOGIA POPULARĂ
ROMÂNĂSCĂ****Abstract**

Content reflects a linguistic sign, a result of the thinking capacity of the individual or community to which it belongs. So, linguistic sign can not be completely arbitrary, it appears as a motivated element. Motivation of a linguistic sign may be more or less transparent, like the popular terminology in various fields.

Problema caracterului arbitrar al semnului lingvistic a fost și este o problemă permanent discutabilă și abordată de mai mulți lingviști (E. Benveniste, Ch. Bally, E. Coșeriu, D.W. Whitney etc.). Astfel, E. Benveniste vine cu un studiu despre semnul lingvistic, în care afirmă că teoria saussuriană despre caracterul arbitrar al semnului lingvistic nu poate fi admisă ca un adevăr absolut. Savantul nota că legătura dintre semnificat și semnificant nu este arbitrară, ci dimpotrivă e necesară. Semnul lingvistic e arbitrar în raport cu lumea exterioară, însă e motivat în limbă întrucât pentru vorbitor noțiunea și forma fonetică sunt indisolubil legate în activitatea sa intelectuală. Ch. Bally a lansat ideea despre motivarea prin semnificat, numind-o „motivare absolută”. În ultimul caz este vorba despre onomatopee (*trosc, lichi, poc*) și interjecții (*vai, văleu, of, oh, ah*). Această varietate de motivare include cuvinte din categoria pe care F. de Saussure o numește motivare relativă, unitățile respective având o formă internă analizabilă a unui semn prin alt semn. Tot aici se încadrează și cuvintele cu sens derivat ca: *ochi* „fereastră”, *masă* „mâncare”, *fereastră* „oră liberă”; care se motivează prin sensul fundamental al acestor cuvinte. Mai enumerăm aici cuvinte derivate ca: *cititor, a rescrie* etc. motivate prin *a citi, a scrie* și cuvinte compuse de tipul *casadă, vodopad*, motivate prin sensul elementelor componente care au sensul „cădere și apă”.

Categoria motivării e larg discutată și de alți savanți precum A. I. Heideberg, I. Fonagy, R. Jakobson. Ultimul din ei discută caracterul motivat al semnului lingvistic și pune la îndoială ideea despre arbitraritatea semnului verbal. R. Jakobson susține că „teoria caracterului arbitrar al semnului lingvistic este o concepție saussuriană care nu poate fi admisă în mod indisolubil”.

În fine, R.A. Budagov e de părerea că între semnificat și semnificant există o legătură indestructibilă, care nu poate fi evitată, în special când e vorba de semnul verbal al limbilor naturale și semnul verbal al limbilor artificiale. În limba naturală, în viziunea savantului, un tip „flegmatic” poate fi numit „holodnâi” și „râba”, adică semnificatul tinde să aibă diferite forme de exprimare în limbă și noi nuanțe de sens.

Dânsa îl fărâmă.”

(V. Roșca, CSLA, p. 15)

Licuriciul este un nume dat mai multor genuri de insecte nocturne care au pe ultimele segmente abdominale organe speciale care emit lumină fosforescentă, din care cauză au fost numite în acest fel.

„Dacă vezi un *licurici*,
Liniștea să nu i-o strici.
Lasă-l locului să stea,
Că-i o așchie de stea,
Ce-a căzut cândva de sus,
Luna după ce-a apus,
Luminând de-atunci sub tei
Noaptea celor mititei.”

(V. Roșca, CSLA, p. 38)

Gonaciul sau *fugăul* este insectă cu picioarele lungi și iuți.

„Uite, într-o clipă, mamă,
Trece-o baltă și-un pârau.
Ce-o fi oare?
Cum îl cheamă?
Dacă fuge...e *Fugău!*”

(V. Roșca, CSLA, p. 44)

Groparul este gândac ce-și strânge hrana și apoi își îngroapă merindele în pământ.

„*Groparii, groparii*
Ce umblă *groparii?*
Îngroapă pe marginea curții lor parii!”

(V. Roșca, CSLA, p. 62)

Asemeni acestui gândac sunt și *gândacul-de-gunoi*, *buhaiul-de-baltă*, numiți în acest fel datorită locului de trai. După modul de a se hrăni avem insecte ce poartă denumiri de felul următor: *leul-furnicilor* „insectă ce atacă mușuroiul furnicilor, cu care se hrănește”; *musca-de oțet* sau *musca bețivă*, *musca vinului*, „insectă care trăiește în jurul butoaielor cu must de struguri”:

„Dacă-n vii e strânsu-n toi,
Dânsa-i oaspe la butoi...”

(V. Roșca, CSLA, p. 84)

Fluturile *Coadă-rândunicii* este numele a doi fluturi mari, alb-gălbui cu pete negre, portocalii, roșii și cu câte o prelungire la aripile posterioare, asemenea cozii de rândunică:

„Pe un jgheab a poposit,
Spre-a uimi voinicii,
Fluturile poreclit
Coadă-rândunicii.”

(V. Roșca, CSLA, p. 98)

Ochiul-păunului este un fluture nocturn, cu câte o pată în formă de ochi pe fiecare aripă, a cărui larvă atacă mai des alunul:

„Pe frunza alunului
Stă *ochiul păunului*.”

(V. Roșca, CSLA, p. 100)

Exemple similare întâlnim și în terminologia toponimică. Deseori, denumirile de locuri (orașe, sate etc.) își au la bază unele semne caracteristice legate de evenimente istorice, de personalități, de relief și de alte fenomene extralingvistice. De exemplu: *Chetrosu, Drochia, Valea albă, Coadă-iazului* etc.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. *Tratat de lingvistică generală*/ Red. resp. A. Graur, S. Stati, L. Wald. – București, 1971, p. 196.
2. R. Jakobson. *Saggi di linguistica generale*. – Milano, 1966, p. 105.
3. R. A. Budagov. *Introducere în știința limbii*. – București, Ed. Științifică, 1961, p. 252.
4. L. Novac, E. Oglindă. *Lingvistica generală*. Materiale didactice. – Chișinău, USM, 1988, p. 103.
5. A. Ciobanu. *Semantică și sintaxă*. – Chișinău, Știința, 1987, p. 41.
6. V. Roșca. *Câte sunt pe lumea asta*. – Chișinău, Editura Literatura artistică, 1979.